

V I S S Z H A N G.

„Az író és az olvasót egymástól elválasztó szakadék valóban megvan. És ez a szakadék sokkal veszélyesebb, mint az irodalomnak úgynevezett kettészakadása, melyről pedig annyit beszélünk és írunk. Mert a kettészakadt irodalom mindegyik része külön-külön is fejlődhetik, sőt a vetélkedés még jobban hat az olvasóközönségre. De az író és az olvasó közötti szakadék mindenképpen megöli az irodalmat“. (Részlet Dános Árpád cikkéből, — Ujság, febr. 10. — amely hozzájárulás a Klebelsberg Kunó gróf által kezdeményezett magyar könyvmentő-akció kérdéséhez.)

*

Berzeviczy Albert mondotta a Kistaludy-Társaság tagválasztó gyűlésén, Babits visszalépése után: A Kistaludy-Társaságnak megállapodásra kell jutnia az Ady-kérdésben, miután Adyt semmibevenni ma már úgysem lehet. A társaságnak kötelessége megkísérelni a két szembenálló irodalmi tábor egymáshoz való közelebbhozását s ha a Kistaludy-Társaság továbbra is meg akarja tartani vezetőszerepét, tökéletes lehetetlenség továbbra is ignorálni azokat az egész jelentékeny tehetségeket, melyek a másik táborban vannak. Babits most visszalép s ezt ő kénytelen tudomásulvenni. Ez azonban nem jelenti azt, mintha ezáltal cserbenhagyná többiben hangoztatott elveit s fentartja magának a jogot a jövő esztendei választásokra nézve. Ha a Társaság akkor sem követi őt, akkor kénytelen lesz levonni a legmesszebbmenő konzekvenciákat . . .

*

„Igazolásra Babits Mihálynak nincs szükség; huszonöt éves költészete kézzelfogható tanúság és okmányyszerű bizonyíték. Nem akarjuk lebecsülni Ravasz püspök és Sik Sándor kétségkívül rokonszenves szándékát, amellyel protestáns és katolikus oldalról egyszerre akarták megadni a Fortissimo istennel viaskodó költőjének az abszolúciót, de Babits mélységes katolicizmusa, Szent Agostoni lelke nem szorul bünbocsánatra. Ugyanez vonatkozik békeszerető hazafiasságára és szemérmes, féltas erkölcsi emelkedettségére is“. (Zsolt Béla cikkéből, Magyar Hírlap febr. 6.)

*

Babits Mihály mondotta a jubileuma alkalmából rendezett ünnepségen: „A költőnek idegen nyelv az Élet prózája és idegen tér a valóság háromdimenziós tere. Ő is csak vetületeiben él a világ számára, a beírt papíron, mint a Mozgó színésze vászna síkján: lemond a harmadik dimenzióról, s így tudja át-
röpiülni olykor a negyediket, az időt! Mi lehet semmibb dolog, mi lehet lényegtelenebb és kevésbé fontos mint a költő testi alakja és földi élete? igazabb arcom néz rátok és hallhatóbb hangon kiált a néma és fehér papírosról“.

*

„Adynak, Babitsnak, a Nyugatnak sok tekintetben ártottak Rákosi támadásai, megnehezítették a kontaktusba jutást a közönség egy nagy rétegével. Adyt messzebb szorították balfelé, mint amennyire maga is szerette volna — de végső eredményben Rákosi sem tudta megakadályozni az új költők érvényesülését s polémiái hozzájárultak az irántuk való figyelem felébresztéséhez és a körülük habzó eszmék tisztázódásához“. (Schöplin Aladár cikkéből, Nyugat, 1929 : 219.)

*

A *Revue des Deux Mondes* (1928 : 825.) írja a szovjet erkölcsi összeomlásának ismertetése kapcsán: 1923-ban nyolcmillió elhagyott gyermek volt Oroszországban, amelyek közül csupán 800 ezret neveltek állami menhelyeken.

*

A *Nyolcórai Ujság* vezércikkében (jan. 30.) olvassuk: „Apák és fiak szembenállása, egymásután következő generációk elkeseredett elvi harca gyakori jelensége az irodalomnak. S az elvi harc — az a világ, amely generációkat választ el egymástól, e keserű küzdelemből gyakran gyászos és tragikus tényeket vált ki. De hiába lapozzuk végig az irodalom nagy emlékeit, vérbő romantika tűzdsait, naturalizmus és realizmus sötétlenlátását, déli fantáziát, vagy norvég ködösséget, olasz agilitást, vagy orosz oblomovságot, precedenst és példát keresve: hiába keresünk egy fiút, aki börtönbe záratta az apját, aki kétezer pengő értékű váltót hamisított a nevére. Az életnek sok mindenhez van joga, amihez az irodalomnak nincs. Írók fantáziája északtól délig és kelettől nyugatig még legvakmerőbb kielégéseiben sem mert elképzelni egy ilyen alacsonyrendű témát”. (Ha ez így van, akkor miért molesztálja épen a *Nyolcórai Ujság* és a „konzervatív” irányú kritika azokat a „modern” írókat, akik az életet nem cukrozott szemüvegen át nézik?)

*

A *Magyarság* vezércikkében (febr. 13.) olvassuk az új sajtótörvény-javaslatról: „Az új igazságügyminiszter — értesülésünk szerint — nem vállalja se a részességét, se a felelősségét ennek a javaslat-tervezetnek, amelyet valaki abból a célból ravaszkodott össze, hogy még a nyomdokait és az emlékeit is eltüntesse a gondolatszabadság ama nyomorúságos maradványainak is, amelyeket a mostan uralkodó hatalom különböző novelláris törvényrogtónzásai és eseti jogalkotásai meghagytak. A miniszter tehát eleve elutasítja magától e tervezet szerzőségének vagy az érte való helytállásnak és a vele való szellemi és politikai közöségnek még a látszatát is. Ha mégis a nyilvánosság elé bocsátotta ennek a törvénytervezetnek csodabogarait, akkor nem gondolhatunk mást, csak azt, hogy maga a miniszter akarta a nyilvánosság fényében bemutatni azt a rideg gyanakvó és alattomos políciális lelkiséget, amely a Sedlnitzky és Bach korát akarja óvatosan visszacsempészni a gondolatszabadság sommás elintézése céljából”.

*

Szászy Béla, akit a Jogászegylet elnökévé választottak, székfoglaló beszédében kifejtette, hogy az ember személyiségének joga, a személyes szabadság, a gondolatszabadság, a vallásszabadság nagy elvei oly kincsek, amiket óvni kell. A társadalom életfejlődésének nélkülözhetetlen eleme a jog és szabadság, ami nélkül nincs tökéletesedés és nincs igazi emberi élet.

*

A Lessing-jubileum alkalmából egy berlini kritikus arra utalt, hogy Lessing volt az első, aki Goethe „Prometheus”-át elismerte a megbotránczó egykorú irodalomtudósokkal szemben. (Ügylátszik valamikor az arisztokratikus Goethe is baloldali írónak számított . . .)

*

Milotay István vezércikkéből (jan. 20.): „Ez a Mikszáth-, Gárdonyi- vagy Mórícz Zsigmond-féle világ azért érdekes, mert közel van hozzánk és mégis

mérhetetlen távol tőlünk. Közben trónok omlottak össze, birodalmak dőltek szét, az orosz világhatalom élén a Romanovok helyén ügyvédekből, ügynökökből lett zsarnokok ülnek, II. Vilmos húga egy szélhámós parkett-táncos felesége lett, Olaszország teljhatalmú ura egy volt kőműveslegény, Törökországból egy volt őrmester alakít új birodalmat, aki akasztólával bünteti a multhoz való minden ragaszkodást".

*

Egy német napilap irodalmi rovatában olvassuk: „Fontos átalakulás megy végbe mostanság. A színészek táncolnak, a táncosok játszanak. A festők film-rendezőkké lesznek, a színészek rendeznek, vagy darabot írnak, a kabaré a színháztól verbuvál erőket, a színház a kabaréhoz fordul színészekért. Egy nagy ujjászületés van folyamatban. Az egyes művészeti ágak a hosszú beltenyésztés alatt degenerálódtak és most egymást kölcsönös vérátömlesztéssel frissítik . . . Kétség-telen, hogy ebből rövidesen valamennyi művészetre nagy virágzás fog következni”. (Lehetne ezekről a dolgokról pesszimisztikusabban is ítélni . . .)

*

A lapok híradásai nyomán — minden kommentár nélkül — közöljük az alábbi részletet Balthazár Dezső febr. 10.-i beszédéből: „A magyarság általános fogalmi körén belül, tehát a római egyház nemzeti érzésű, nagy többsége mellett, az a „kisebbségi magyarság”, amely előtt az ország történelmi, jogi, nemzeti állama, egyénisége, érdeke másodlagos helyre van osztva, amelynek a nemzeti élet körén kívül vannak az ideáljai, amely a hazát nem célnak, hanem más földi hatalom függvényének és -eszközének tartja, ez a Szeffert-féle kisebbségi magyarság a halálát várhatja a magyar kálvinizmustól, mint ahogy minden penész és gomba azt várhatja a nap sugarától. Várni pedig a magyar kálvinizmus múltját várja és imádkozza és az antikrisztus minden stratagémáival munkálja is; mert a „magyar vallás” állandó tetemrehívás a megölt krisztusi és nemzeti eszmények koporsója felett; élő és vádoló, ítélő és büntető lelkiismeret, minden ellen, amit meg akarja oltani az evangélium és a nemzeti öntudat tiszta világosságát. Különben ennek a kisebbségi magyarságnak a véleményére nem vagyunk kíváncsiak, mert erkölcsi fajsúlya nemzeti szempontból nem érdemes rá. A magyar kálvinizmus négyszáz esztendő történelme folyamán, az evangéliumi és nemzeti igazságok leghűségesebb letéteményese, legbátrabb védője, legkövetkezetesebb érvénysítője volt a Róma és Bécs nemzetietlenítő politikájának keresztútjében”.

*

P. Bangha Béla S. J. írja az egyházi állam visszaállítása alkalmából: „Nekünk magyaroknak minden vallási s erkölcsi vonatkozásokon túl külön is vigasz — azt hiszem: valláskülönbőség nélkül —, hogy ime, a világnak egyik kimagasló pontján végre is diadalmaskodott a fegyvertelen, soká eltiport igazság az erőszak brutális és könyörtelen berendezésein. Biztatás ez: mégis van hát az erőszaknál, a diplomáciai fondorlatoknál és a hadi vagy politikai fölénynél lebirhatatlanabb erő”. (Nemzeti Újság, febr. 10.)

*

Kilián Zoltán írja a Magyar Kulturában: „Nem a nagyváros ellen kell harcolni, hanem a falut szükséges mihamarabb városiasítani”. (1929 : 27.)

„Rudolf valóban magyarbarát volt, de azért magyarbarátsága nem volt állhatatos és megalapozott. A magyar viszonyokat mindig túlszigorúan bírálta, osztrák szemüvegen át nézte. Politikai programja az volt, hogy az osztrák-magyar monarchia belső szerkezetét át kell alakítani. Ez csak Magyarország rovására történhetett volna . . . Iróniával beszélt azokról a különös magyar urakról, akik odahaza kurucok, az udvarnál pedig labancok”. (Angyal Dávid előadásából, Pesti Napló febr. 22.)

*

Maurice de Waleffe cikket írt a Journal-ba a magyar kérdésről. A cikket így fejezi be: „Magyarországot egy baráti gesztus könnyen megnyerhetné Párisnak. Tegyük meg ezt a gesztust, ha a térképen nem is tehetjük, legalább a lelkiek terén. Mert a villongások mögött a huszadik századi homo Europaeus áll, aki élni akar a moszkvai barbárság és a new-yorki kolonizáció fenyegető veszedelmei között”.

*

Február hó folyamán a Délmagyarországi Rádió-Club kidíjtást rendezett, melynek kapcsán egy kísérleti leadóállomás is működött. A szegedi leadó műsorán többek között a Széphalom matinéja is szerepelt. Móra Ferenc, Juhász Gyula, Szalay József és Berczeli Anzelm Károly műveiből előadtak: Bojár Lily, a szegedi városi színház tagja. Hont Ferenc, a párisi Odeon-színház volt rendezője és Verő István előadóművész.
